

ROLNICTWO WĘGLOWE I OCHRONA GLEB W REFORMOWANEJ POLITYCE ROLNEJ UNII EUROPEJSKIEJ (WPR 2023-2027)

dr Gabriela Czapiewska

Instytut Geografii

Uniwersytet Pomorski w Słupsku

Szreniawa, 18 października 2023 roku

Ochrona gleb

- ❖ Celem pracy jest kwestia ochrony gleb w procesie produkcji rolniczej z punktu widzenia Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027.
- ❖ Wskazano możliwości ograniczenia emisji dwutlenku węgla i zwiększenia zasobów materii organicznej w glebie poprzez zmiany polityki rolnej, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeby ochrony gleb i przeciwdziałania zmianom klimatycznym.
- ❖ *Gleba jest głównym, praktycznie nieodnawialnym, zasobem w rolnictwie, który należy ochronić, aby zapewnić przyszłym pokoleniom stabilność i bezpieczeństwo żywnościowe.*
- ❖ *W celu ochrony kluczowych funkcji i usług ekosystemowych, Wspólna Polityka Rolna (WPR) wspiera zrównoważone gospodarowanie glebą i gruntami.*

Zgodnie z przyjętymi unijnymi założeniami do 2050 roku:

- ❖ wszystkie ekosystemy glebowe w krajach wspólnoty będą zdrowe i bardziej odporne;
- ❖ zanieczyszczenie gleby będzie zredukowane do poziomów, które nie są już szkodliwe dla zdrowia ludzi ani ekosystemów;
- ❖ ochrona gleb, zarządzanie nimi w sposób zrównoważony i przywracanie zdegradowanych gleb stanie się powszechnym standardem.

Ochrona gleb w WPR

- ❖ W nowej WPR prawne instrumenty ochrony środowiska i przeciwdziałania zmianom klimatu w kontekście przyjętego w Unii Europejskiej modelu rolnictwa zostały w znacznym stopniu wzmocnione.

 - ❖ Odpowiednia polityka UE w zakresie ochrony gleby jest istotnym warunkiem osiągnięcia:
 - celów zrównoważonego rozwoju,
 - celów porozumienia paryskiego i Europejskiego Zielonego Ładu, w szczególności celu neutralności klimatycznej,
 - strategii „od pola do stołu”,
 - strategii ochrony bioróżnorodności
 - dążenia do zerowego poziomu emisji zanieczyszczeń,
 - strategii dotyczącej biogospodarki
- oraz innych głównych wyzwań środowiskowych i społecznych.

Plan strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027

❖ Plan Strategiczny WPR będzie realizował 9 celów szczegółowych Wspólnej Polityki Rolnej:

1. wspieranie godziwych dochodów gospodarstw rolnych i ich odporności w całej Unii w celu zwiększenia bezpieczeństwa żywnościowego,
 2. zwiększenie zorientowania na rynek i konkurencyjności, w tym większe ukierunkowanie na badania naukowe, technologię i cyfryzację,
 3. poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości,
 4. przyczynianie się do łagodzenia zmiany klimatu i przystosowywania się do niej, a także do zrównoważonej produkcji energii,
 5. wspieranie zrównoważonego rozwoju i wydajnego gospodarowania zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze,
 6. przyczynianie się do ochrony różnorodności biologicznej, wzmocnienie usług ekosystemowych oraz ochrona siedlisk i krajobrazu,
 7. przyciąganie młodych rolników i ułatwianie rozwoju działalności gospodarczej na obszarach wiejskich,
 8. promowanie zatrudnienia, wzrostu, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki i zrównoważonego leśnictwa,
 9. poprawa reakcji rolnictwa UE na potrzeby społeczne dotyczące żywności i zdrowia, w tym bezpiecznej, bogatej w składniki odżywcze i zrównoważonej żywności, jak też dobrostanu zwierząt
- ❖ oraz cel przekrojowy modernizacja sektora poprzez wspieranie i dzielenie się wiedzą, innowacjami i cyfryzacją w rolnictwie i na obszarach wiejskich oraz zachęcanie do ich wykorzystywania.

Plan strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027

*Plan strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej
na lata 2023-2027 zawiera nowe elementy, z których
wyróżnić należy:*

- ❖ silniejsze ukierunkowanie na klimat i środowisko;
- ❖ nowy sposób wdrażania WPR: sprawdzanie rezultatów zamiast zgodności z przepisami UE; I filar jako element Planu Strategicznego;
- ❖ **zmiana tzw. zielonej architektury:** wzajemna zgodność => warunkowość, płatności za zazielenienie => ekoschematy;
- ❖ nowe możliwości tzw. interwencji sektorowych (promocja działań grupowych ze środków I filara);
- ❖ wzmocnienie roli postępu technologicznego i innowacyjności;
- ❖ rosnąca waga doradztwa i nauki (AKIS).

Elementami zielonej architektury są:

- obowiązkowy system warunkowości;
- dobrowolne dla rolników systemy na rzecz klimatu i środowiska, tzw. ekoschematy – zobowiązania roczne;
- wieloletnie zobowiązania pro-środowiskowe realizowane w ramach II filara WPR.

Warunkowość składa się z wymogów podstawowych w zakresie zarządzania (wymogi SMR) oraz norm dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska (normy DKR), odnoszących się do następujących obszarów:

- klimat i środowisko (łagodzenie zmiany klimatu i przystosowanie się do niej, woda, gleba, bioróżnorodność);*
- zdrowie publiczne, zdrowie zwierząt i zdrowie roślin, (bezpieczeństwo żywności, środki ochrony roślin)*
- dobrostan zwierząt.*

Plan strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027

- ❖ Jednym z pierwszych działań realizowanych w ramach Planu Strategicznego WPR na lata 2023 – 2027 są EKOSCHEMATY, czyli nowy rodzaj płatności bezpośrednich.
- ❖ Realizacja ekoschematów polega na podejmowaniu konkretnych interwencji, które są korzystne dla środowiska, klimatu i dobrostanu zwierząt, a jednocześnie wykraczają poza podstawowe wymogi określone w warunkowości.
- ❖ Celem wdrażania ekoschematów jest przede wszystkim łagodzenie zmian klimatu oraz ochrona zasobów naturalnych: wody, gleby, powietrza i bioróżnorodności.

Plan strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027

❖ Do realizacji od 2023 roku opracowano 5 ekoschematów obszarowych:

- 1. Rolnictwo węglowe i zarządzanie składnikami odżywczymi**
2. Obszary z roślinami miododajnymi
3. Prowadzenie produkcji roślinnej w systemie Integrowanej Produkcji Roślin
4. Biologiczna ochrona upraw
5. Retencjonowanie wody na TUZ

Rolnictwo węglowe

w realizacji wyzwań środowiskowo-klimatycznych

- ❖ *W osiągnięciu neutralności klimatycznej Unii Europejskiej do 2050 roku ma pomóc rolnictwo węglowe.*
- ❖ **Rolnictwo węglowe** to metoda, która ogranicza emisję dwutlenku węgla i zwiększa stopień zatrzymania węgla w glebie (*zarządzanie rezerwuarami węgla w celu łagodzenia zmiany klimatu*).
- ❖ Rolnictwo węglowe to próba zrozumienia, jak funkcjonuje cykl węglowy w danym gospodarstwie. Tyczy się to absolutnie każdego gospodarstwa rolnego, niezależnie od jego profilu produkcji czy powierzchni (w każdym z nich następuje przepływ gazów cieplarnianych, które nazywane są potocznie właśnie cyklem węglowym).
- ❖ Druga płaszczyzna bardziej wąska, o której najczęściej mówimy w Polsce, to konkretny mechanizm finansowy, gdzie rolnik otrzymuje środki finansowe z tak zwanych „płatności węglowych”.
- ❖ Trzecim aspektem jest to co Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi nazywa ekoschematem rolnictwo węglowe w Krajowym Planie Strategicznym dla WPR na lata 2023-2027.

Rolnictwo węglowe

w realizacji wyzwań środowiskowo-klimatycznych

- ❖ Kompensacja emisji dwutlenku węgla w branży rolniczej wynika z głębokiego poczucia konieczności zabezpieczenia rolnictwa przed szkodliwymi skutkami zmian klimatycznych, a także upewnienia się, że problem ten nie pogłębia się poprzez nadmierną emisję gazów cieplarnianych i ciągłą degradację gleby.
- ❖ Rolnictwo węglowe przekłada się nie tylko na korzyści środowiskowe, ale również na wymierne korzyści finansowe.
- ❖ Rolnik otrzyma dotacje z ekoschematów w ramach Wspólnej Polityki Rolnej oraz zyski z tzw. kredytów węglowych.

Rolnictwo węglowe

w realizacji wyzwań środowiskowo-klimatycznych

- ❖ Oprócz zachęt finansowych, realizacja projektów kompensacji emisji dwutlenku węgla w rolnictwie odżywia i przywraca warunki na gruntach rolnych, które wpływają na plony, produktywność i zdrowie gleby.
- ❖ Gleba jest zdrowa, gdy znajduje się w dobrym stanie chemicznym, biologicznym i fizycznym.
- ❖ Zdrowe gleby stanowią podstawę do osiągnięcia neutralności klimatycznej, czystej gospodarki o obiegu zamkniętym oraz powstrzymania pustynnienia. Ponadto, są kluczowe w procesach odwracania utraty bioróżnorodności, zapewnianiu zdrowej żywności i ochronie zdrowia ludzkiego.

Rolnictwo węglowe

w realizacji wyzwań środowiskowo-klimatycznych

- ❖ Ekoschemat **rolnictwo węglowe i zarządzanie składnikami odżywczymi** opisuje osiem praktyk, które będzie mógł realizować każdy beneficjent Wspólnej Polityki Rolnej.
- ❖ Za ich realizację przyznawane będą punkty - suma punktów pomnożona przez wielkość działki będzie decydować o wysokości przyznanej pomocy (rolnik będzie miał możliwość łączenia ekoschematów na jednej działce)
- ❖ **uproszczone systemy uprawy**, które mają na celu wspieranie naturalnych procesów biologicznych w glebie przy jednoczesnym redukowaniu zabiegów uprawowych;
- ❖ **zróżnicowana struktura upraw** – zmniejszenie udziału gleb o niskiej zawartości próchnicy;
- ❖ **uprawa międzyplonów oraz wsiewek śródplonowych**, dzięki którym zwiększy się poziom wchłaniania CO₂ w rolnictwie;

Rolnictwo węglowe

w realizacji wyzwań środowiskowo-klimatycznych

- ❖ **ekstensywne użytkowanie trwałych użytków zielonych z obsadą zwierząt** (zadaniem UZ jest przechwytywanie węgla z powietrza oraz wiązanie go w biomasie i w glebie);
- ❖ **wymieszanie słomy z glebą** – praktyka ta wpłynie na poprawę właściwości chemicznych, fizycznych i biologicznych gleby;
- ❖ **wymieszanie obornika na gruntach ornych w ciągu 12 godzin od aplikacji**, co pozwoli ograniczyć emisję amoniaku z rolnictwa;
- ❖ **opracowanie i przestrzeganie planu nawożenia, którego głównym celem jest ograniczenie emisji amoniaku oraz efektywne gospodarowanie nawozami** – które pozwoli ograniczyć straty, a przełoży się na korzyści środowiskowe i ekonomiczne;
- ❖ **stosowanie płynnych nawozów naturalnych innymi metodami niż rozbryzgowo, m.in. poprzez bezpośrednie wprowadzanie ich do gleby.**

Rolnictwo węglowe

- ❖ Powyższe praktyki włączone w ekoschemat **Rolnictwo węglowe i zarządzanie składnikami odżywczymi** są objęte systemem punktowym.
- ❖ Do każdej z praktyk przypisana została odpowiednia liczba punktów.
1 pkt odpowiada ok. 100 zł

Wartości punktów odpowiadają wysokości stawek wyliczonych przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej - PIB (IERiGŻ – PIB) na podstawie rachunku utraconych dochodów, poniesionych kosztów i dodatkowych korzyści, a także odzwierciedlają wkład ponoszony na realizację poszczególnych praktyk oraz ich znaczenie środowiskowe.

Tabela 1. System punktowy do ekoschematu Rolnictwo węglowe i zarządzanie składnikami odżywczymi

Lp.	Praktyki w ramach ekoschematu	Proponowana liczba pkt
	Rolnictwo węglowe	(1pkt ≈100 PLN)
1	Ekstensywne użytkowanie trwałych użytków zielonych z obsadą zwierząt	5
2	Międzyplony ozime/Wsiewki śródplonowe	5
3A	Opracowanie i przestrzeganie planu nawożenia – wariant podstawowy	1
3B	Opracowanie i przestrzeganie planu nawożenia – wariant z wapnowaniem	3
4	Zróżnicowana struktura upraw	3
5	Wymieszanie obornika na gruntach ornych w ciągu 12 godzin od aplikacji	2
6	Stosowanie płynnych nawozów naturalnych innymi metodami niż rozbryzgowo	3
7	Uprozczone systemy uprawy	4
8	Wymieszanie słomy z glebą	2

Rolnictwo węglowe

Zdecydowanie najchętniej wśród producentów rolnych wybierany jest ekoschemat „Rolnictwo węglowe”, bo stanowi aż 83,14 % wszystkich wskazywanych ekoschematów.

W ramach ekoschematu „Rolnictwo Węglowe”, największą popularnością w skali kraju, cieszyły się następujące praktyki (dane w dniu 5 maja 2023 r.):

- ❖ Wymieszanie słomy z glebą – 75 894 wniosków
- ❖ Międzyplony ozime/Wsiewki śródplonowe – 37 370 wniosków
- ❖ Wymieszanie obornika na gruntach ornych w ciągu 12 godzin od aplikacji – 24 210 wniosków

Wymieszanie słomy z glebą

- ❖ **Celem tej praktyki jest wykorzystanie słomy do utrzymywania lub zwiększania poziomu zawartości materii organicznej, jak i składników pokarmowych w glebach.**
- ❖ W przypadku praktyki Wymieszanie słomy z glebą, punkty są przyznawane do powierzchni gruntów ornych, jeżeli rolnik rozdrobni całą słomę po zbiorze plonu głównego i wymiesza ją z glebą lub ją przyorze.

Międzyplony ozime / Wsiewki śródplonowe

- ❖ **Celem praktyki Międzyplony ozime / Wsiewki śródplonowe jest poprawa stanu i ochrona gleby.**
- ❖ Międzyplony mają za zadanie pokrycie gleby roślinnością, szczególnie w okresach newralgicznych, narażonych na erozję, dzięki czemu ograniczają wymywanie składników odżywczych do wód podziemnych.
- ❖ Posiadają one także znaczący wpływ na ochronę zasobów naturalnych gleb, w szczególności poprzez zwiększanie substancji organicznej w glebie.
- ❖ Uprawa międzyplonów oraz wsiewek śródplonowych może także zwiększać pochłanianie CO₂ w rolnictwie, poprzez wiązanie go w materii organicznej.

Wymieszanie obornika na gruntach ornych w ciągu 12 godzin od aplikacji

Celem tej praktyki jest ograniczenie emisji amoniaku do atmosfery

- ❖ Rolnik otrzymuje punkty za realizację praktyki Wymieszanie obornika na gruntach ornych w terminie 12 godzin od jego aplikacji do powierzchni gruntów ornych, jeżeli wymiesza obornik z glebą, przy czym zabieg przyorania obornika uznaje się za równoważny z jego wymieszaniem z glebą.
- ❖ Dopuszczalne jest zarówno wiosenne jak i „poźniwne” stosowanie tej praktyki w kontekście łączenia jej czy następstwa praktyki „Międzyplony ozime lub wsiewki śródplonowe”.

Dziękuję za uwagę